

Marja Tanskanen & Marja-Leena Piispanen

VALMENTAVA KOULUTUS ON KIELEN JA AMMATTIALAN OPPIMISEN YHTEISPELIÄ

Maahanmuuttajien osuus Suomen väestöstä on Tilastokeskuksen mukaan kasvanut tasaisesti 1990-luvulta saakka. Erityisesti viime vuosina heidän roolinsa ja mahdollisuutensa elämään Suomessa ovat puhuttaneet niin kansalaisia, palveluiden tuottajia kuin viranomaisiakin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää tuoreessa julkaisussaan, että korkeakoulut osallistuisivat varhaisessa vaiheessa korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen tunnistamiseen sekä jatkokoulutukseen ja työelämään ohjaamiseen (OKM 2016). Juuri tässä tarkoituksessa valtakunnallinen Urareitti-hanke (2017 - 2018) rakentaa erilaisia toimintatapoja, joiden tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa korkeasti koulutettujen maahan muuttaneiden etenemistä urapoluillaan. Hankkeessa muotoillaan muun muassa kielikoulutusta, aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosesseja sekä osaamisen näyttämisen muotoja eri ammattialoilla. Yhtenä kiinnostuksen kohteena ovat myös korkeakouluopinnot ja niihin ohjautuminen (Urareitti 2016.)

Hankkeen valmentavan koulutuksen tavoitteena oli madaltaa maahanmuuttajien kynnystä hakea ammattikorkeakouluopintoihin ja helpottaa heidän työllistymistään Suomessa. Tarkoituksena oli valmentaa koulutukseen osallistujia sosiaali- ja terveysalojen opintoihin esittelemällä monipuolisesti alan perusteita. Tärkeä

tavoite oli myös vahvistaa heidän suomen kielen osaamistaan. Koulutus oli suunnattu Suomessa asuville maahanmuuttajille. (Eskola-Kronqvist & Hirard 2016.)

Tässä artikkelissa esitellään Laurea-ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa kevätlukukaudella 2017 järjestettyä maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena tässä valmentavan koulutuksen pilotissa oli ammatillisten sisältöjen ja kielenopetuksen integrointi, ja tätä kuvataan lähemmin myöhemmin artikkelissa.

Koulutuksen toteutustapa

Tässä tarkasteltava korkeakouluopintoihin valmentava koulutus toteutettiin Urareitin ESR-projektirahoituksella. Opiskelijat saattoivat hakea koulutuksen ajalle omasta TE-toimistostaan yksilöllistä päätöstä sille, että osallistuvat koulutukseen työttömyysetuuden tuella. Koulutuksen ajalle saattoi myös hakea opintorahaa.

Neljän kuukauden mittaiseen ja 20 opintopisteen (op) laajuiseen koulutukseen edellytettiin A2-tason suomen kielen taitoa, ja tätä tasoa arvioitiin valintakokeessa. Kokeessa testattiin myös matematiikan osaamista, ja koe sisälsi lisäksi ryhmähaastattelun. Ryhmähaastattelutilanteen arvioijina toimivat suomen kielen lehtorit sekä hoitotyön lehtori. Korkeakoulukelpoisuus tarkastettiin hakijoiden aiempien opintojen tutkintotodistuksista.

Koulutukseen valittiin 15 opiskelijaa, joista useimpien tavoitteena oli hakeutua jatkossa sairaanhoitaja- tai sosionomiopintoihin. Osa opiskelijoista piti myös lähihoitajaopintoja realistisena mahdollisuutena aloittaa ura sosiaali- ja terveysalalla. Jotkut hakijat mainitsivat ensisijaiseksi toiveekseen englanninkielisen Degree Nursing tai Social Services -koulutuksen. Kaikki hakijat olivat korkeakoulukelpoisia. Koulutukseen osallistuvilla oli yksi vahva yhteinen toive ja tavoite: suomen kielen taidon kehittäminen.

Koulutusta oli maanantaista torstaihin kuusi oppituntia päivässä. Koulutus toteutettiin lähiopetuksena ja etäopintoina: perjantaisin opiskelijat työskentelivät kotona tai koululla itsenäisesti annettujen tehtävien mukaisesti. Pedagogisina menetelminä käytettiin mm. yksilö-, pari-, ryhmä- ja työpajatyöskentelyä, draamamenetelmiä ja roolipelejä. Opiskelijat tekivät myös suullisia esityksiä ja kirjallisia tehtäviä, joiden tarkoituksena oli harjaantua ammattikorkeakoulun tekstilajeihin.

Opiskelijoiden toiveita ja tarpeita kartoitettiin koko koulutuksen ajan. Palautteita kerättiin 2 - 3 viikon välein Laureassa käytössä olevan SoleOps-järjestelmän kautta. Palautetta kysyttiin numeraalisina ja avoimina kysymyksinä. Lisäksi palautekyselyissä oli aina vähintään yksi avoin kysymys, johon opiskelijat saattoivat kirjoittaa muita huomioitaan.

Opiskelijat ja tutoropettaja kokoontuivat kolmesti koulutuksen aikana keskustelemaan henkilökohtaisesta opetussuunnitelmasta. Alussa ja lopussa tärkeitä teemoja

olivat aiempi osaaminen ja sen hyödyntäminen sekä tulevaisuuden mahdollisuudet. Koulutuksen aikana keskeisiä teemoja olivat mm. koulutuksen osallistujien mielenkiinnon opintojaksojen sisällöistä, opetusmenetelmistä ja opintojen sujumisesta. Kevään tärkeisiin toimiin kuului myös yksilöllinen tuki opiskelijan suunnitelmien mukaisesti koulutushakuihin.

Kaikki HOPS-keskustelujen ja kurssin aikaiset palautteet ja kommentit otettiin huomioon sekä S2- että ammatillisissa opinnoissa. Lisäksi opiskelijat pitivät ns. luokkakokouksia, joissa opettajat eivät olleet läsnä. Opiskelijat tekivät kokouksista muistioita, ja näin saatiin nimettömänä lisäinformaatiota heidän hiljaisista toiveistaan.

Koulutuksen sisältö

Koulutuksen keskeiset sisällöt jakautuivat kahteen: ammatillisesti valmentaviin ja suomen kielen opintoihin. Ammatilliset aiheet koostuivat seuraavista opintojaksoista: opiskeluvalmiudet, matematiikka, urasuunnittelu, työelämä- ja IT-taidot, sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmät, dokumentointi sekä hoitamisen taidot. Ammatillisten opintojen osa-alueet arvioitiin hyväksyty/hylätty-asteikolla.

Ammatillisissa aineissa opiskeltiin mm. asiakaspalvelua, puheviestintää, sähköisiä viestimisjärjestelmiä ja koulutukseen hakuprosesseja. Hoitamisen taidoissa tutustuttiin anatomiaan ja fysiologiaan, ravitsemukseen, ensiapuun ja aseptiikkaan. Sosiaalialan toimintaympäristöihin ja työtehtäviin saatiin tuntumaa vierailujen, vierailevien asiantuntijoiden ja pienten projektien avulla.

Suomen kielen osaamisen vahvistaminen koostui neljästä osiosta: vuorovaikutus ja ohjausosaaminen hyvinvointialoilla, työelämän viestintätaidot, opiskelun suomi ja puheviestintä sekä tiedonhankinta. Kolme ensin mainittua arvioitiin asteikolla 1 - 5. Vuorovaikutusosuus arvioitiin dialogi- ja kuuntelutehtävillä, työelämäosuus kirjoitustehtävillä ja opiskelun suomen osuus tekstin ymmärtämistehtävällä.

Oppimisalustana käytettiin Optimaa, joka on Laurean verkko-opintojen työtila. Opintoja koskeva viestintä käytiin pääasiassa Optimassa.

Kokemuksia integroidusta opetuksesta

Hoitotyön aiheita opetettiin suomen kielen opetukseen integroidusti. Integroitua opetusta ja ohjausta toteutettiin mm. ensiavussa, asiakkaan ohjauksen opintojaksoissa ja hoitamisen taitojen työpajaopetuksessa. Aiheita käsiteltiin ensin kielen näkökulmasta ja sitten hoitotyön tunneilla konkreettisesti harjoitellen.

Rajander (2008) on todennut, että integroinnin tarkoituksena on eri oppiaineiden yhteisten tavoitteiden ja sisältöjen löytäminen sekä toteuttaminen opetuksessa (Tarkoma 2004a, 7, 14). Rajanderin (2008) mukaan integroinnissa ei ole kyse pelkästään teorian ja käytännön yhdistämisestä, vaan siinä on kyse myös eri oppiaineiden

Kuvio 1. Integraatio ensiaputaitojen opetuksessa

teoreettisen tiedon yhdistämisestä toisiinsa. Siksi integroiminen on kaiken opetuksen, niin teoriaopetuksen kuin harjoittelunkin, sisällä ja välillä tapahtuva ilmiö. (Aaltonen 2003, 18.) Esimerkki hoitotyön ja suomen kielen tietojen ja taitojen yhdistämisestä yllä (Kuvio 1).

Ryhmätyöskentelyyn sopii erinomaaisesti simulaatiomenetelmä. Simulaatio-oppiminen on opetusmenetelmällinen kokonaisuus, jonka avulla pyritään edesauttamaan työtehtävissä tarvittavan turvallisen ja tarkoituksenmukaisen toimintamallin muovautumista opiskelijan sisäiseksi malliksi. Menetelmässä korostuvat itsearviointi ja myönteisen palautteen antaminen. (Rosenberg, Silvennoinen, Mattila, Jokela & Ranta 2013.) Simulaatiomenetelmällä järjestettiin työpajatyöskentelyä, ja näin harjoiteltiin mm. ensiavun antamista ja potilaan tai asiakkaan ohjaustilanteita.

Yhteisopettajuus aktivoi oppimista ja madaltaa kynnystä vuoropuheluun. Lahtisen (2014, 5 - 7) mukaan yhteisopettajuus parantaa oppimiskokemuksia tarjoamalla erilaisia näkökulmia ja edistämällä yhteisöllisiä oppimistaitoja sekä osallistumista. Parhaimmillaan opetus ja ohjaus parantaa oppimista yhteisen pohdinnan kautta, ja huonoimmillaan se näyttäytyy opiskelijoille epäselvänä vastuunjakona. Lisäksi ohjaajien keskinäinen luottamus toisen osaamiseen on hyvän yhteisopettajuuden onnistumisen edellytys. (ks. myös Haikonen & Puttonen 2016.)

Integroidun opetuksen ja yhteisopettajuuden ohella toteutettiin ns. perinteistä luokkaopetusta, jota osa opiskelijoista oli toivonut. Tällöin käytiin läpi teemojen viestintätilanteisiin liittyviä suomen kielen elementtejä. Sekä opiskelutaitojen että kielen opiskeluun linkittyi valintakoemateriaalien vaativiin teksteihin tutustuminen. Kurssin tunneilla kävi vierailijoita, ja opiskelijoiden kiinnostuksen mukaan järjestettiin vierailukäyntejä eri työpaikkoihin ja organisaatioihin. Mm. omaishoitajien esitys kiinnosti opiskelijoita. Suomen tunneilla sanastoa oli opiskeltu ennakoon, ja vierailun jälkeen opiskelijat keskustelivat aiheesta asiantuntevasti suomeksi. Opiskelijat pääsivät myös osallistumaan joillekin ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan luennoille, jotta heille syntyisi realistinen kuva näiden opiskelumuotojen työtavoista ja kielenkäytön vaatimuksista.

SANASTOA OLI OPISKELTU ENNAKKOON, JA VIERAILUN JÄLKEEN OPISKELIJAT KESKUSTELIVAT AIHEESTA ASIAANTUNTEVASTI SUOMEKSI.

Integroidussa opetuksesta ja ohjauksesta kerättiin erillinen palaute. Palautteen keskeistä antia oli opiskelijoiden positiivinen suhtautuminen valittuihin menetelmiin. Myös kielellinen vaativuus tuli esiin useissa palautteissa:

- "Opetus oli ymmärrettävää"
- "Minä hyödyn tästä koulutuksesta moni asioita"
- "Minun mielestäni uusi oppiminen oli hyvä. Minulle oli vähän vaikea, mutta oppiminen kehittää."
- "Tämä käytäntö oli paras, oppi paljon."
- "Hyvä opetus, olen tyytyväinen."
- "Opetus oli kokonaan kiinnostava, motivoiva ja tarpeeksi haastava, Ohjaus oli riittävä ja henkilökohtaista. kurssilla oli mukava kayda. Opettajat olivat ammattilaiset ja tukevat."
- "Tämä opetus oli ihan uusi minulle ja vähä vaikea ymmärtää kaikki."
- "Minun suomen kieli on heikko, sen takia tämä opetus oli vähä vaikea."
- "Mun kielitaito ehkä ei riitä koska en voi ymmärtää kaikki, mutta opin paljon."

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) opiskelijakyselyn tulokset tukevat Urareitin opiskelijoiden palautteita. Karvin kyselyyn vastanneista 92 % suosittelisi valmentavaa koulutusta korkeakouluopinnoista kiinnostuneille ystävilleen. Valmentava koulutus oli vastannut suurimman osan (79 %) odotuksia. Opiskelijoiden mielestä valmentava koulutus auttaa korkeakouluun pyrkimisessä. Valmentavan koulutuksen arvioitiin kehittäneen erityisen hyvin tietoja opiskelusta suomalaisessa korkeakoulussa ja suomen kielen taitoja. (Pietiläinen 2017.)

Havaintoja opintojakson sujumisesta

Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien AMK-valmentava oli pilottikoulutus. Se oli ainutkertainen kokemus sekä opiskelijoille että ohjaajille. Opiskelijoita ohjattiin

Kuva 1: Valmentavan opiskelijat esittäytyivät Urareitti-hankkeen seminaarissa toukokuussa 2017

korkeakoulumaiseen itseohjautuvuuteen ja omatoimisuuteen sekä ryhmä- ja tiimityöskentelyyn. Ryhmässä oli positiivinen ilmapiiri, ja vertaistuki nousi keskeiseksi asiaksi. Paremmiin suomea taitavat avasivat opiskeltavia asioita heikommin suomea osaaville. Samalla toisia tukien -menetelmällä toimittiin myös ammatillisissa opinnoissa.

Opetustiloina käytettiin luokkahuoneita, moniaistista tilaa ja työpajaluokkaa. Moniaistinen tila voitiin muokata tilanteeseen sopivaksi tilanjako-, huonekalu- ja mediajärjestelyillä.

Suomen opettajalle oli virkistävää kokemus opettaa kieltä hoitotyön aiheisiin integroidusti. Samalla opettaja oppi uutta eri tavalla kuin tavallisessa kielen opetuksessa. Integroidusti pohjustetut opetuskokonaisuudet onnistuivat myös hoitotyön tunneilla. Ryhmän erilainen osaaminen ja tausta haastoivat opettajaa positiivisesti, ja oli motivoivaa kokeilla erilaisia opetusmenetelmiä. Opetussuunnitelma tuntui myös toimivalta. Opetussuunnitelmaa tarkastellaan uudestaan ennen seuraavan valmentavan koulutuksen alkua, ja siihen tehdään tarvittavat muutokset ja uudistukset.

Opiskelijoiden kielitaidon tasoerot toivat opettajille miettimistä. Tunneilla opiskelijat työskentelivät innostuneesti, mutta poissaoloja kertyi. Heikko kielitaito saattoi aiheuttaa osalle opiskelijoista opiskelumotivaation puutetta. Poissaolot hankaloittivat viestintää, asioita piti toistaa ja tehtävien palautus oli välillä hidasta. Poissaolot aiheuttivat sen, että joidenkin opiskelijoiden kohdalla oli mahdotonta päästä koulutukselle asetettuihin tuloksiin ja tavoitteisiin. Poissaoloja oli vain muutamilla opiskelijoilla ja ydinryhmä (noin 10 - 12 opiskelijaa) oli opetuksessa paikalla ja työskenteli aktiivisesti ja tavoitteellisesti koko kevään. Opiskelijoiden kielitaidon tasoerot tulee jatkossa ottaa erityisen huomion kohteeksi.

S2- ja ammatillinen opetus ja ohjaus saivat ryhmältä hyvää palautetta. Kurssin alussa ja lopussa teetettyjen itsearviointien pohjalta vaikuttaa siltä, että opiskelijoiden kielitaito kehittyi hyvin. Kouluttajana huomasimme loppukeväästä sen, että suomen kieltä käytettiin runsaammin ja monipuolisemmin kuin koulutuksen alussa, ja hiljaisetkin opiskelijat rohkaistuivat keskustelemaan ja pohtimaan opiskeltuja asioita. Ammatillisten aineiden tehtävissä kirjoitettu suomenkielinen teksti parani huomattavasti koulutuksen loppupuolella.

Pohdintoja kehittämiskohteista

Opiskelijoiden sitouttamiseen, motivoimiseen ja läsnäoloon kontaktitunneilla on kiinnitettävä enemmän huomiota. Esiin nousi kysymys: miten me kouluttajina pystyisimme paremmin jatkossa motivoimaan ja sitouttamaan opiskelijat koulutukseen? Palautteita voitaisiin hyödyntää tulevaisuudessa vielä monipuolisemmin. Tässä koulutuksessa kerättiin runsaasti palautetta, mutta sanallinen palaute oli aluksi niukkaa. Opiskelijoiden toiveiden mukaan tulevaan valmentavaan koulutukseen olisi hyvä sisällyttää mm. työharjoittelua tai työelämään tutustumista.

Opetuksen alkuun pääsy vauhdittuisi, jos opiskelijoiden taustat tiedettäisiin ja aiempi osaaminen otettaisiin huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Kun koulutus vastaa mahdollisimman hyvin opiskelijoiden omia toiveita ja urasuunnitelmia, koulutuksen tuloksiin ja tavoitteisiin päästään realistisemmin. Tämä vaikuttaisi myös opiskelijoiden motivaatioon ja koulutukseen sitoutumiseen myönteisesti.

Opiskelijat toivoivat vielä enemmän tukea jatko-opintoihin hakemiseen ja valintakoeprosesseihin. Tähän pyritään vastaamaan seuraavassa toteutuksessa paremmin. Tasapainon hakemista integroidun ja ”perinteisen” S2-opetuksen kanssa pitää jatkaa. Integroidussa opetuksessa päästiin hyvään alkuun.

Valmentavalle koulutukselle on tarvetta. Hyvin koulutettua maahan muuttanutta väkeä on, mutta heidän etenemisensä opintoihin ja töihin on hidasta ja mutkikasta. Ongelmana maahanmuuttajien koulutukseen hakeutumisessa on opiskelussa tarvittavien valmiuksien puuttuminen. Maahanmuuttajataustaisilla ei aina ole tarvittavia kieli- tai opiskelutaitoja aloittaa korkeakouluopintoja. (Peltonen 2016.)

Karvin selvityksen mukaan valmentava koulutus ei ole ollut aloittaisesti kattavaa. Valmentava koulutus valmentaa AMK-opintoihin, erityisen hyvin sosiaali- ja terveystieteiden alalle. Yliopistoihin vastaavaa koulutusta ei ole tarjolla. Korkeakoulujen yhteistyötä kaivataan, jotta valmentavan koulutuksen aloittaista kattavuutta voidaan laajentaa. (Pietiläinen 2017.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2016) esitys korkeakoulutettujen maahantulijoiden osaamisen tunnistamisesta sekä ohjaamisesta jatkokoulutukseen ja työelämään on otettu vakavasti Laureassa, ja valmentava koulutus on saamassa jatkoa. Laureassa seuraava valmentava koulutus maahan muuttaneille toteutuu vuonna 2018.

LÄHTEET

Aaltonen, K. 2003. Pedagogisen ajattelun ja toiminnan suhde. Opetustaan integroivan opettajan tietoperusta lähihoitajakoulutuksessa. Joensuu: Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 89.

Eskola-Kronqvist, A. & Hirard, T. 2016. Valmentava koulutus vie maahan muuttanutta elämässä eteenpäin. HAMK Unlimited: Journal 22.11.2016. Luettu 12.6.2016. <https://unlimited.hamk.fi/ammattilinen-osaaminen-ja-opetus/valmentava-koulutus-vie-maahan-muuttanutta-elamassa-eteenpain/>

Lahtinen, J. 2014. Jaetun opettajuuden haasteet. Kirjaston, opetuksen ja työelämän yhteistyö hoitoalan koulutuksen hankkeessa. Informaatiotutkimus 4, 1 - 17. Luettu 15.6.2017. <https://journal.fi/jinf/article/view/48431/14113>

OKM = Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpite-esitykset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1. Luettu 15.6.2017. http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/79521_okm1.pdf

Peltonen, S. 2016. LETS WORK TOGETHER –TOIMINTARYHMÄ. Tampereen yliopisto 1.1.2016.

Pietiläinen, V. 2017. Puutteellinen suomen kielen taito usein esteenä maahanmuuttajan korkeakouluopinnoille, vaikka muut valmiudet olisivat kohdallaan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). Luettu 15.6.2017. <https://karvi.fi/2017/06/12/puutteellinen-suomen-kielen-taito-usein-esteena-maahanmuuttajan-korkeakouluopinnoille-vaikka-muut-valmiudet-olisivat-kohdallaan/>

Rajander, T. 2008. Opetuksen integraatio: Suomen kielen ja viestinnän opetuksen integrointimahdollisuudet ammattikorkeakoulussa. JYAMK.

Rosenberg, P., Silvennoinen, M., Mattila, M-M., Jokela, J. & Ranta, I. 2013. Simulaatio-oppiminen terveydenhuollossa. Helsinki: Fioca.

Tarkoma, E. 2004a. Alkusanat teoksessa: Takala, T. & Tarkoma, E. (toim.). Ammatillinen äidinkieli ja integrointi. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. 5 – 8.

Tilastokeskus. Ulkomaan kansalaiset. Luettu 16.10.2017. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>

Urareitti. 2016. Luettu 16.10.2017. <http://www.hamk.fi/tyoelamalle/hankkeet/urareitti/Sivut/default.aspx>